

Posudek bakalářské práce

Autorka práce: Anna Rychnovská

Název práce: Psychologie postavy – Problém adaptování Tolstého románu Anna Karenina

Posudek vedoucího práce: Doc. Marie Mravcová. Katedra scenáristiky a dramaturgie FAMU

Pouhé prolistování předkládané bakalářské práce přesahující stanovený rozsah dá myslím jasně pocítit imponantnost tématu („problém adaptování Tolstého románu Anna Karenina“), které se autorka pokusila poznat a řešit. V tomto případě nelze do podrobností v rámci posudku vůbec zabíhat, protože bychom přesáhli únosnou i neúnosnou míru. Ač nerada, pokusím se o maximální jednoduchost, tedy schematizaci.

Volba tématu mě tentokrát sice nadchla, současně ale poněkud zneklidnila. Jako celkem zkušenému autorovi v oboru adaptačních analýz, který považuje tvarové, tematické i kontextové uchopení předlohy za nezbytné východisko pro posouzení adaptačních nesnází a pochopení adaptačních „řešení“, mě muselo být jasné, že už samotný všestranný výklad románu (vznik 1873 – 1877) se může ukázat nad síly studenta scenáristiky ve 3. ročníku. Současně jsem ale onu všestrannost považovala za žádoucí, aby se stalo zjevným, že filmový dramatický tvar, s případnými segmenty epičnosti, bude vždy znamenat až zdrcující zásah do epického, psychologického, filosofického, sociálního apod. komplexu, který představuje jeden z největších narativních výkonů nejen ruské literatury 19. století. Z práce je zřejmé, že Anna se cestou komplexního poznávání vydala a já jsem jí to nevymlouvala, neboť ctím svobodnou autorskou vůli. I kdyby neuspěla, absolvuje velmi cennou cestu poznání, které se prozíravější studenti spíše vyhnou.

Soudím, že Tolstého román je v práci prezentován v tom nejpodstatnějším a všestranně:

z hlediska žánru (román rodinný a román společenský)

z hlediska stavby (autorem rozvržené do osmi částí)

z hlediska vnitřního obsahu jednotlivých částí, kde působí autorem vyznačená významová jádra („zmatek“, „propasti života“, „pavučina lži“, „tajemné spojení“, „volba cesty“, „protiklad dvou rodinných štěstí“, „smrt a zrození“, „nalezení“)

z hlediska hlavní linie (Anna – Vronskij – Karenin) a vedlejší linie (Levin – Kitty Oblonská)

hlediska hlavních a vedlejších charakterů

z hlediska filozofického plánu

z hlediska dobové společenské situace, tedy dobové society, jejích zvyklostí a norem; z hlediska doby, která se stala historií

z hlediska literárního psychologismu

Poslední jmenované hledisko se pro autorku předkládané práce stalo nejzávažnějším, už jenom proto, že v oboru románové psychologie nemá Tolstoj nejspíš srovnání. Anna ji pochopitelně nemohla vyčerpat, ale díky velice kvalitnímu zdroji – díky důkladné a pronikavé studii Lidije Ginzburgové (Psychologická próza, Odeon 1982) mohla tolstojovský psychologismus a autorem uplatněné narativní formy (vnitřní monolog, dialogové žánry, proud vědomí, autorské explikace apod.) pojednat na patřičné odborné úrovni.

Situace by se podstatně zjednodušila tím, že by se pro účely bakalářské práce zvolil pouze jeden z několika adaptačních pokusů, takový, na kterém by se dalo ilustrovat a vyložit, co scenáristická, zpravidla dramatická kondenzace epického románového komplexu znamená. Analýza by se mohla soustředit na důsledky syžetového sevření, na vyznění psychologicky

zjednodušených (schematizovaných) charakterů, na řešení historické mizanscény, na předvedení dobové society apod.

Který z filmů ale zvolit?

Anna, jejíž píli považuji za mimořádnou, měla na mysli čtyři významná filmová díla, s nimiž se dosti důvěrně obeznámila, neboť jako čtenářka románu byla zvědavá, jak s ním bylo naloženo, jak vyzní známé románové postavy konkretizované hereckými představiteli, jak bude rekonstruován jejich svět. V práci by se tudíž měly hodnotit a srovnávat adaptace z roku 1948 (r.Julien Duvivier), 1967 (r.Alexandr Zarchi), 1997 (Bernard Rose), 2012 (Joe Wright).

Kdyby se tyto snímky srovnávaly s předlohou každý zvlášť a posuzovaly jejich „inscenační“ kvality, pak by se přesáhl i rozsah práce diplomové. Napadlo nás proto zvládnutelné řešení, které ovšem neposkytovalo záruku, že z něho něco podstatného a uchopitelného vyplyne. Šlo nám o to, že všechny adaptace více či méně redukuje románovou látku na psychologické drama nevěry a rozpadu manželství s tragickým vyústěním, drama, které pak propojuje a obklopuje tím, co s ním nutně či volněji souvisí. Včetně společenské scény, na níž vystupují především příslušníci vyšších vrstev (aristokracie, státní úřednictvo, majitelé statků a polností). Anna si položila otázku, které situace (sekvence, epizody, scény) jsou pro dramatickou osnovu románu zásadní, nepominutelné, (první setkání, ples, dostihy, porod) a na nich pak založila zjednodušenou, současně zvládnutelnou a možná i zajímavou komparaci: nejprve prezentuje, jak je ta která epizoda, situace, scéna zobrazena (pojata) románem, pak vedle sebe klade provedení této epizody, situace, scény v jednotlivých adaptačních pojetích, adaptačních verzích. Na první pohled překvapí rozmanitost, snaha nejen autora pietně následovat, ale též ambice pozměnit ho, možná i překonat. Ambice motivovaná dozajista prostředky, které má filmový tvůrce k dispozici; také ale snahou o vizuálně-dramatické zasažení diváka.

Komparativnost byla výše uvedeným postupem sice naplněna, nicméně tu stále cosi chybí, nějaké vyhodnocení, nějaká finální rozvaha. Nevím.

Naopak část, kde se tolstojovský psychologismus (mimořádně mnohotvárný a diferencovaný) prezentuje na prožitkově (z hlediska subjektivity postav) nejvypjatějších segmentech (jde o mezní situace Vronského a Anny) a popisují se jejich filmové verze, má z mého pohledu značnou míru výmluvnosti. Obnažuje se totiž bez jakéhokoliv hodnotícího soudu bezmocnost filmového média.

K části situované před Závěrem jen tolik. Vznikla jako dodatek, který se pokouší ve stručnosti postihnout různost stylizací, uplatněných různými režiséry v různých časových obdobích a v podmínkách různých produkcí (francouzská, ruská, americká). Dodatkovost a snaha po maximální stručnosti (vzhledem k překročení limitu, které již nastalo) se ne ním sice podepsala (například na tom, jak je, jaksi narychlo, formulován). Současně v něm spatřuji cenné východisko pro možnou celistvější kapitolu, kde by stylové zvláštnosti mohly být dále rozvinuty a hlavně dokládány konkrétními příklady.

Anna Rychnovská podala podle mého soudu a zkušenosti mimořádný výkon vzhledem k mimořádné náročnosti svého úkolu. Suverenitu a uhlazenost často dosahují úkoly prozíravě zúžené. Autorka si nic neulehčila, a díky tomu absolvovala cestu cenného poznání. To je možná vůbec nejdůležitější. Její bakalářskou práci doporučuji k obhájení a navrhuji známku A.